

Макар М.М.

Херсонський державний університет

ПРОБЛЕМА НАДАННЯ СТАТУСУ УБД УЧАСНИКАМ ТЕРОБОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ХЕРСОНА)

Соціально-правовий статус військових в умовах воєнного стану не лише визначає рівень прогресивності та адаптивності політичної системи держави, а й спрацьовує набагато глибше як психологічний чинник, адже визнання заслуг перед Батьківщиною – це насамперед повага до подвигів та висока оцінка заслуг кожного військового. У даному контексті бої за Херсон є однією з найвідоміших сторінок початку повномасштабного вторгнення. Хоча вони тривали всього кілька днів, подвиг бійців херсонської тероборони продемонстрував усій Україні та світовій громадськості патріотизм херсонців. Але, не дивлячись на значний резонанс тих подій та абсолютну самопожертву, до сьогоднішніх днів одиниці з херсонських тероборонівців мають статус учасника бойових дій та відповідні пільги.

Наразі ця проблема не піднімається в науковій літературі, більшість публікацій про статус бійців херсонської тероборони це журналістські розслідування, які збирають свідчення учасників боїв за Херсон [2; 3], реконструюють трагедію у Бузковому парку [3; 4] та актуалізують необхідність вдосконалення механізму встановлення фактів виконання бойових завдань деякими категоріями добровольців на початку повномасштабного вторгнення [1; 5; 6].

На законодавчому рівні питання надання статусу учасника бойових дій було врегульоване після вторгнення російських військ в Україну у лютому 2022 року, коли перелік категорій військовослужбовців та добровольців, що мають право за відповідних умов претендувати на цей

статус, був розширений та включає на даному етапі добровольців Сил територіальної оборони та учасників добровольчих формувань територіальних громад. Але на практиці бійці херсонської тероборони зіткнулися з рядом проблемних питань та перешкод в отриманні статусу УБД.

Перш за все більшість бійців згадують практично повну відсутність координації процесу мобілізації добровольців, недостатнє забезпечення боєприпасами, поспіх та неузгодженість координації дій командування, тощо. Подекуди зброя зберігалася за кілька кілометрів від місця розташування [2], що в умовах швидкого наступу росіян практично зводило нанівець будь які зусилля організувати оборону та підготуватись до боїв за місто. Подібною була ситуація й з обліком військовослужбовців та добровольців. На даному етапі це важко підтвердити, але можна зробити припущення, що у перші дні війни ТЦК та військові частини не встигали вносити інформацію про усіх мобілізованих та добровольців та видавати накази про їх зарахування або виключення із особового складу. У спогадах деяких бійців є інформація, що усі документи військових частин були знищені після окупації міста Херсона, у першу чергу інформація про особовий склад та дані про виконання бойових задач за останні півроку [5]. Станіслав Вазанов згадує: «Як мені сказав командир підрозділу, загиним навряд чи буде якась компенсація, бо перед виїздом спалили всі документи. Я так зрозумів, що по суті, ті загиблі ніде не значаться» [3].

Якщо розглянути окремо ситуацію з героями Бузкового парку, то можна побачити подібну картину – до сьогоднішнього дня немає підтвердження виконання бойових завдань, пов'язаних з обороною України та відповідно неможливо отримати відповідний статус бійцям тероборони, яким вдалося вижити та рідним загиблих добровольців. Наразі дружини та рідні загиблих збирають усі можливі документи, відповіді з військової частини про знищення документів, свідчення побратимів та усі можливих свідків для подальшого розгляду цього питання у судовому порядку. Надія

Хандусенко, дружина загиблого героя Бузкового парку говорить: «Я хочу, аби мого чоловіка визнали Героєм України. Щоб ніхто не казав, що хлопці загралися і тому пішли в парк. Вони не просто так туди пішли. Вони виконували наказ. Моя ціль, аби це не забулося. Нехай пам'ятають усіх» [4]. Наразі у судовому порядку змогли довести свою участь у боях за Херсон та отримати статус учасника бойових дій всього шестеро бійців херсонської тероборони, у деяких випадках посмертно [1].

Подібна ситуація склалася також з доказовою базою підтвердження поранень, отриманих у бою. За свідченнями учасників тих подій, деяким пораненим вдалося швидко дістатися до лікарні та отримати необхідну медичну допомогу. Поранених було багато і травми їх одразу б видали окупантам. Але лікарі допомогли їм, приховавши походження ушкоджень та інколи навіть сам факт перебування у лікарні. Тобто, дії, необхідні для виживання в окупованому місті, фактично спричинили спотворення «паперового сліду», відсутність документального підтвердження лікування поранень та як результат – неможливість довести участь у боях. У деяких випадках, після лікування та евакуації з окупованого міста, бійці херсонської тероборони намагалися з'ясувати свій статус та поновитися на службі, але отримують відмову і перебувають у невизначеному статусі та вважаються у міністерстві оборони цивільними [6].

В умовах воєнного стану бійцями херсонської тероборони дуже гостро відчувається відсутність можливості довести свою участь у боях за Херсон та отримати статус учасників бойових дій. Ротний херсонського батальйону Михайло Балюк говорить: «Дуже приємно було почути Кіма, коли він дякував херсонцям, що ми затримали ворога, а миколаївці змогли трохи закопатись і вибудувати оборону хоч якусь. Значить наша боротьба була не даремною. Ми не лише за Херсон воювали. Ми ж для всієї України намагалися не пропустити ворога» [2]. Бої за Херсон – це дійсно була перша затримка російських військ на південному напрямку, яка дала

можливість вибудувати усі інші лінії оборони. Ця затримка далась значними жертвами, адже ні часу, ні ресурсів Херсон не мав.

Таким чином, проблема отримання статусу учасників бойових дій бійцями херсонської тероборони наразі не вирішена. Першою і основною причиною відмови в отриманні статусу УБД є відсутність документів, які підтверджують їх мобілізацію на початку повномасштабного вторгнення, перебування у складі відповідних добровольчих формувань або безпосереднє виконання бойових завдань. Так як знищення цих документів було необхідним з огляду на забезпечення безпеки України, збереження державної таємниці в умовах військової агресії та необхідність зберегти життя і здоров'я особового складу, є необхідність напрацювання додаткових альтернативних механізмів визнання подвигу і внеску бійців херсонської тероборони у захист України в перші дні повномасштабного вторгнення та відновити соціальну справедливість.

Література

1. Безп'ятчук Ж. «Я провела командира крізь російські блокпости». Історія захисниці Херсона, яку не визнала держава. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c97zz1ez49do> (дата звернення: 03.11.2024)
2. Братущак О., Реуцький К. Битва за Херсон. Історія останніх захисників міста. URL: <https://tro.mil.gov.ua/bytva-za-herson-istoriya-ostannih-zahysnykiv-mista/> (дата звернення: 03.11.2024)
3. Братущак О., Реуцький К. Подвиг у Бузковому парку. Невідома історія окупації Херсона. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/11/8/7375378/> (дата звернення: 03.11.2024)
4. Іванців А. За Херсон до останнього. Історія подвигу та загибелі оборонців Бузкового парку. URL: <https://suspiilne.media/334438->

[za-herson-do-ostannogo-istoria-podvigu-ta-zagibeli-oboronciv-buzkovogo-parku/](#) (дата звернення: 02.11.2024)

5. Невизнані герої. Учасники боїв за Херсон у пошуках справедливості.

URL: <https://investigator.org.ua/ua/topnews/253800/> (дата звернення: 02.11.2024)

6. Пріхно А., Пантелєєва А. «Рік доводимо, що не просто так гуляли з автоматами». Історія боротьби херсонських тероборонівців. URL: <https://mipl.org.ua/rik-dovodymo-shho-ne-prosto-tak-gulyaly-z-avtomatamy-istoriya-borotby-hersonskyh-teroboronziv/> (дата звернення: 04.11.2024)